

усвідомлення себе як культурно-історичних суб'єктів у спектрі культур країни як рідної, так і іноземної мови. Домінує, так зване, динамічне розуміння культури як способу життя і системи поведінки, норм, цінностей. Динамічне поняття культури пов'язане зі строгою стабільністю культурної системи, вона до певної міри може змінюватись і модифікуватись залежно від ситуації.

Високий рівень міжкультурної комунікації передбачає оволодіння своїми емоціями, виявлення уваги до інших людей. Стосунки в процесі міжкультурної комунікації передбачають високий розвиток етнополітичного мислення, відчуттів, потреб, толерантне ставлення до іншої культури, до національних звичаїв, традицій.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що міжкультурна комунікація передбачає подолання не лише мовного бар'єру, але й, що є дуже важливим, культурного. Формування міжкультурної комунікації є нагальним завданням, що викликане глобальними світовими процесами. І саме мовна освіта покликана виконати цю важливу місію. Навчальна діяльність має бути спрямована на глибше цілісне вивчення культури носіїв мови, їх способу життя, національного характеру та менталітету.

Література

1. Іалько І. М. Міжкультурна комунікація як чинник формування міжкультурної толерантності. http://eprints.zu.edu.ua/5402/1/стаття_4.PDF
2. М'язова І. Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / І. Ю. М'язова. – К., 2008.
3. Воротняк Л. І. Моделювання ситуацій міжкультурної комунікації в процесі навчання іноземної мови магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах / Л. І. Воротняк [Електронний ресурс] // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2010. – Вип. 3. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/Vnadps/20103/10_vlipnz.pdf.
4. Енциклопедія освіти/Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. журн.: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/Vnadps/20103/10_vlipnz.pdf.
5. M. Rost-Roth, Martina. (1996). Deutsch als Fremdsprache und interkulturelle Kommunikation. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht [Online], 1(1), 37 pp. available: http://www.spz.tudarmstadt.de/projekt_ejournal/jg_01_1/beitrag/rost11.htm
6. D. Deardorff. (o.J.). Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhun- 214 derts? Thesenpapier der Bertelsmann Stiftung auf Basis der Interkulturellen-KompetenzModelle von Dr. Darla K. Deardorff. Letzter Zugriff http://www.bertelsmannstiftung.de/bst/de/media/xcms_bst_dms_17145_17146_2.pdf
7. Потебня А.А. Эстетика и поэтика / А.А. Потебня. – М.: Искусство. 1976.
8. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.: Пер. с англ. – К.: Видавництво Ленвіт, 2003. – 273с.
9. Thomas A. Interkulturells Lernen im Schuleraustausch. Saarbrücken Fort Lauderdale: Verlag Breitenbach, 1988. – 189 p. REFERENC

Прокопчук Л.В.,
викладач кафедри німецької мови,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОГО ЗАПАСУ ДЛЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (АНГЛОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В МОВІ НІМЕЦЬКОЇ ЕКОНОМІКИ)

Анотація. Стаття торкається проблеми збагачення сучасної німецької економічної мови за рахунок англо-американських запозичень та недостатньої дидактизації наукових досліджень у практиці занять.

Ключові слова: мова німецької економіки, англо-американське запозичення, термінотворення, композити, міжкультурна комунікація

Abstract. The article deals with the problem of enriching of the modern German business language due to English-American borrowings and lack of didactization of scientific advances in practice.

Key words: German business language, English-American borrowings, word-formation, intercultural communication.

Розвиток інноваційних технологій, взаємна інтеграція культури, економіки та технічних досягнень знаходять своє відображення практично у всіх сучасних мовах, у тому числі в німецькій. Для сучасної німецької мови новий час ознаменувався появою все більшої кількості запозиченої лексики, яка головним чином приходить з англійської мови. В економічній сфері останнім часом практично не відбувається формування власної нової термінології, практично всі запозичення ведуть до англомовних джерел. Лексика нового часу в мові німецької економіки (Wirtschaftsdeutsch) чудово приживається і дуже швидко стає природним комунікативним засобом. [1]

das Sportteam (замість: *die Sportmannschaft*)

das Come-Back (замість: *die Rückkehr*)

die Turn-Key-Projekte (замість: *schlüssselfertige Projekte*)

Існує велика кількість новоутворень та складних слів, до складу яких входять як німецькі, так і англійські лексичні одиниці: *der Emailversand*; *die Anbieter-Blackliste*

Неможливо недооцінити роль англомовних запозичень в економічній комунікації. З огляду на інтенсивні міжнародні контакти в різних сферах економіки, значне місце відводиться засобам спілкування, де англомовні запозичення найчастіше набувають статусу інтернаціоналізмів, які являють собою незамінне джерело поповнення спеціальної лексики: *der Offline-Betrieb*; *der Online-Betrieb*; *die Email-Adresse*; *das Science-Fiktion*.

Питання інтеграції іншомовної лексики в німецьку мову широко вивчається в сучасній лінгвістиці та є предметом обговорення в дидактиці німецької як іноземної.

Із прийнятого поділу підприємництва – фактора мікро– та макроекономічного просторів – на ієрархічні рівні (стратегічний, оперативний, виконавчий) витікає такий самий трьохмірний підхід при визначенні німецької економічної мови (Wirtschaftsdeutsch) за теоретичним рівнем, за фаховим аспектом та за побутовим рівнем, що пов'язані з професійною сферою вживання. Навчальні програми з економічної німецької мови мають і надалі розроблятися та постійно доповнюватися як в лексичному, морфологічному плані, так і з точки зору комунікативності, посиляючись на наукове дослідження. [4] Формування знання лексики іноземної мови та оперування цими знаннями належить до лінгвістичної компетенції, яка є важливою складовою іншомовної комунікативної компетенції. [3]

На сучасний момент німецька економічна мова стрімко збагачується за рахунок англійської лексики та термінології. Незважаючи на запозичення з інших мов, в самій мові неодмінно продовжують функціонувати словотворчі процеси. Термінотворення на сьогоднішній момент є актуальним способом утворення спеціальних номінацій.

Сьогодні в германістиці інтенсивно досліджується проблема англо-американського запозичення, а також проблема словотвору з використанням іншомовних запозичених елементів. У світлі міжнародних контактів найбільш відкритою до сприйняття ззовні виявляється економічна термінологія, яка зберігає один з провідних способів утворення лексичних одиниць – термінотворення.

Проблема утворення німецьких економічних термінів висвітлюється в новітньому дослідженні 2008 року російської вченої М. Озоліної. При дослідженні матеріалів, присвячених проблемі утворення та функціонування англо-американізмів в німецькій мові, виявилось, що спостереження вчених торкаються переважно таких аспектів, як орфографічне, морфологічне та лексико-семантичне засвоєння англіцизмів (Е. Дмітровская); класифікації складних слів з компонентами-англіцизмами, їх семантичному, функціонально-прагматичному, стилістичному освоєнню (Н. Суворкіна). [2]

У сфері економічної термінології проводили дослідження такі лінгвісти, як О. Зяблова (на матеріалі німецької мови) та ін. Низка дисертаційних робіт присвячена вивченню екстра- та інтралінгвістичних передумов проникнення англійських економічних термінів у німецьку мову (Ю. Калашникова та ін.), також функціонуванню англо-американізмів у німецькому економічному дискурсі (О. Карнаухов).

Серед німецьких германістів «німецьку мову економіки» (Wirtschaftsdeutsch) досліджували Ф. Кулмас (Coulmas F.), А. Ефференц (Efferenz A.) і У. Вит (Vieth U.), М. Хундт (Hundt M.), А. Штайнхауер (Steinhauer A.).

Бракує фундаментальних робіт у сфері гібридного словотвору. [2]

У контексті міжнародних контактів проблем гібридного словотвору торкаються У. Вайнріх і Е. Хауген.

Дослідження в галузі розвитку словотвору економічної німецької мови недостатні або базувались та базуються на аналізі самих лише текстів. [4] Англійський учений Г.Рінгс займався аналізом дидактичної бази німецької економічної мови для іноземців.

Саме в німецькій мові на підставі розвитку нових технологій та розбудови міжкультурних контактів виникає необхідність називати нові предмети та явища або змінювати старі назви та терміни, які вже недостатні для специфіки комунікації. На словотвір як на основний спосіб збагачення та пристосування мови до зовнішніх відносин, що змінюються, покладається величезна місія.

М. Озоліна дослідила зокрема лексичні одиниці німецької економічної термінології, яка утворилась через поєднання екзогенного (англо-американського) і ендегенного (німецького) елемента. В основі таких з'єднань лежать явища словотворчої гібридизації, які в ряді випадків є результатом часткового копіювання. [2] За допомогою ендегенних зрощень вдається здійснити передачу поняття, яке термінується, таким чином, що включення в складний термін екзогенного (англо-американського) елемента виправдано мовною необхідністю.

Дослідивши англо-німецькі гібридні утворення (469 термінів додатка до «Экономического словаря Габлера» (Gabler Wirtschaftslexikon) у 8 томах, одного з найпопулярніших джерел німецької економічної термінології, та лексичні одиниці з «Толкового словаря современного немецкого языка Дудена» у 10 томах), М. Озоліна описала основні англо-американські і німецькі терміноелементи в складі сурядних термінів; основні способи утворення англо-американських економічних термінів-гібридів; шляхи інтеграції англо-американських елементів у систему економічної німецької мови.

Для спеціальної мови економіки притаманні [2]:

1) *поліморфні гібридні композити* – чотирьохскладні лексичні одиниці, елементи яких або представлені англійським терміном-фразою (Top-down- und Bottom-up-Ansatz), або в них англо-американські і німецькі терміноелементи вступають у сполучення з латинськими або грецькими елементами та пишуться через дефіс (Antidamping- und Ausgleichszoll; Tournament- und Senioritätsentlohnung);

2) *похідні терміни – гібриди* – складають невеликий відсоток від загальної кількості: Top-Down-Planung, Know-How-Entwicklung, Produkt-Management.

Тенденція до утворення гібридних форм з англійських та німецьких елементів пов'язана із заміною громіздких термінів-композитів. Найчастіше німецький елемент має пояснювальне значення або слугує для узагальнення поняття, що визначається.

Гібридні форми з англійських та німецьких елементів утворюються відповідно до словотворчих норм та словотворчих моделей німецької мови. Словоскладання залишається головним способом утворення англо-німецьких економічних термінів. Німецькі композити-терміни пишуться через дефіс, що є ознакою мовної економії, робить композити наглядними, оптично розділяє слова.

Німецьким композитам економічної терміносистеми властиве «стискання в своїх рамках» всього обсягу інформації. Здебільшого складна структура англо-американських гібридних утворень повністю відображає зміст того чи іншого економічного поняття, включаючи англійську економічну реальність. Таким чином проявляє себе загальна тенденція взаємопроникнення мов, що зумовлено взаємодією спеціальної сфери економіки різних країн.

Вивчення словотворчих норм на відміну від вивчення багатьох граматичних структур не може бути прив'язано до певного рівня мовної підготовки з німецької мови. [4]

Відповідно до загальноприйнятої дидактичної практики, «мова німецької економіки» (Wirtschaftsdeutsch) викладається переважно у вигляді додаткового спецкурсу і лише після досягнення базового мовного рівня. Незважаючи на велику кількість конкурентних навчальних видань, що мають готувати студентів до отримання сертифікату «німецька ділова/ економічна мова» та сприяти мовній поведінці в професійній сфері, їм – при наявності достатньої кількості вправ для тренування різних компетенцій: читання, сприйняття на слух, письма та мовлення – бракує специфічних вправ для засвоєння та закріплення економічної лексики, яка вводиться переважно на базі аутентичних матеріалів у великій кількості. Тексти в підручниках для підготовки до отримання сертифікату «німецька економічна» вводять специфічну лексику в вигляді складних іменників (композитів), частково в такій кількості та з такою частотою, що носій мови був би змушений прочитати їх у тексті декілька разів або навіть заглянути в словник, щоб зрозуміти. [4] З точки зору Г. Рінгса, багато авторів підручників недостатньо ідентифікували лексику, морфоло-

гію і синтаксис, необхідних для отримання мовного сертифікату «німецька економічна мова».

При порівнянні ряду підручників - *Unternehmen Deutsch*, *Marktchance* та *Wirtschaft auf Deutsch*, *Business auf Deutsch*, *Wirtschaft leicht*, – які використовувались у німецьких та британських університетах для навчання «економічної німецької мови» (*Wirtschaftsdeutsch*) як іноземної, виявилось, що в деяких підручниках завдання на словотвір зводяться до складання композитів із окремих наданих складів або до складання двочленних композитів зі словом, наприклад, –*markt/ Markt*- як базовим або означальним компонентом:

Der Markt + das Segment = das Marktsegment

Das Konsumgut + der Markt = der Konsumgütermarkt

Г. Рінгс також наголошує на відсутності зв'язку теорії з практикою при викладанні механізмів німецького словотвору, зокрема правил про проміжні –s, –en у складних іменниках. Наявність проміжних елементів надається лише в графічному вигляді без пояснень при схематизації лексичної одиниці: *der Einkauf – s - die Abteilung*.

Одним із об'єктів критики є те, що приклади композитів частіше наводяться в такій легкодоступній темі, як «Marketing», тоді як теми «Finanzen», «Produktion, Logistik und Materialwirtschaft» не обираються як теми для тренування словотворчих норм та вивчення сучасних економічних термінів, які є важливими для спілкування в інтернаціональних компаніях та економічному середовищі.

Тоді як популярні в німецьких університетах підручники – *Unternehmen Deutsch*, *Marktchance* – фокусуються на сюжетах з життя окремих підприємств, британські підручники - *Wirtschaft auf Deutsch*, *Business auf Deutsch*, *Wirtschaft leicht* - опрацьовують такі актуальні теми з точки зору їх застосування в певній економічній сфері, як *Handel*, *Energiewirtschaft*, *Industrie*, *Arbeitswelt*, *Konjunktur*, *Währung*, *Börse*, *Haushalt*, *Steuer*. Такий підхід до тематики може свідчити про прогалини в знаннях фахової лексики та новітньої термінології мови німецької економіки у студентів-іноземців у німецьких університетах. [4]

Вправи на словотвір, які обмежуються декодуванням двох складених іменників ускладнять розуміння надзвичайно великої кількості складних слів та новоутворень у всіх галузях економічної німецької мови та навряд чи підготують до продуктивного використання таких форм. Спостерігається дефіцит комунікативних вправ, вправ, спрямованих на вільне продукування, та граматичних завдань для студентів-іноземців, які вивчають економіку та удосконалюють знання німецької мови.

Комунікативні, інтеркультурні і дидактичні підходи під час опрацювання словотвору потрібно постійно враховувати в навчальній та викладацькій діяльності. [4]

Слушним у практиці занять з економічної німецької мови є акцент на аналітичні рецептивні вправи, коли на базі попередніх знань розшифровується зміст терміна: заповнення пропусків (*Lückenübungen*), завдання з можливістю вибору (*Multiple Choice*), завдання за типом знаходження (*Schüttelkasten*). [4]

Так як студенти, для яких німецька мова є іноземною, не володіють у достатній мірі, як, наприклад, носії мови, правилами морфології, сучасні навчальні комплекси з економічної німецької мови мають надавати коментарі щодо правил словотвору та основних випадків словотвору. [4]

Актуальними для підготовки та проведення практичних занять з німецької мови, розвитку та закріплення специфічної лінгвістичної компетенції Г. Рінгс вважає:

- добірку аутентичного текстового матеріалу;
- дидактичне проектування рольових ігор з метою імітування ситуацій комунікацій, специфічних для підприємницького середовища;
- залучення конкурентоспроможних мультимедійних засобів з дидактично послідовною розробкою тренувальних вправ, різного ступеню складності;
- вправи від визначення слова до вільного вживання складних фахових термінів у рольовій грі.

Англо-німецькі гібридні зрощення економічної терміносистеми сучасної німецької мови є на сучасний момент актуальним способом номінації в мові німецької економіки.

Розповсюдження таких форм в економічній терміносистемі пов'язано не тільки з тим, що вони відповідають потребам у професійній комунікації, заповнюючи вакуум у відповідній термінології, але з тим, що дані номінації являють собою точний засіб позначення економічних реалій, які відсутні в німецькій мові і необхідні сьогодні для успішного здійснення міжкультурного спілкування.

Тенденцію до утворення англо-німецьких термінів-гібридів можна розглядати як позитивне явище. Завдяки утворенню таких мовних одиниць відбувається поповнення економічної термінології німецької мови. Оскільки гібридний словотвір знаходить своє відображення і в побутовій лексиці, його можна вважати перспективною галуззю для подальших лінгвістичних досліджень.

Дослідження актуальної проблеми словотвору з використанням іншомовних компонентів на матеріалі економічної термінології має практичну цінність, так як може слугувати матеріалом для практичних занять з німецької мови в економічному навчальному закладі, при навчанні економічної німецької мови та на спецкурсах для студентів економічних факультетів.

Знання основних словотворчих параметрів можуть безпосередньо зробити свій внесок до збагачення економічної лексики і тим самим до розвитку комунікативної компетенції та уможливити наближення до системи мислення та мови, яка вивчається; і з огляду на це є наріжними для культурного та міжкультурного компонентів у формуванні економічної іншомовної компетенції.

Література

1. Содномдожиев Б.Б. Интеграция лингвистики в экономику. Забайкальский государственный гуманитарно – педагогический университет. [Електронний ресурс] www.rae.ru/forum/2011/pdf/2069.pdf
2. Озолина М. Н. Англо-немецкие гибридные образования экономической терминотерминологической системы современного немецкого языка: диссертационная работа / 2008. – 276 с. [Електронний ресурс] <http://www.disscat.com/content/anglo-nemetskie-gibridnye-obrazovaniya-ekonomicheskoi-terminosistemy-sovremennogo-nemetskogo#ixzz3SfTCcwVz>
3. Долматова Н.С. Проблема формирования иноязычной коммуникативной компетенции студентов неязыкового ВУЗа// Психология, социология и педагогика. 2014. №5 [Електронний ресурс]. URL: <http://psychology.snauka.ru/2014/05/3053>
4. Guido Rings gfl-journal № 1/2001 [Електронний ресурс] www.gfl-journal.de/1-2001/rings.pdf
5. Deutsches Neologismenwörterbuch: neue Wörter und Wendungen in der Gegenwartssprache; hrsg von U. Quasthoff.- Berlin, New York: de Gruyter, 2007.– 690 S.

Синиця І.А.,
доктор філологічних наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри української філології та славістики
Київського національного лінгвістичного університету

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ КОМЕНТАР У ПРАКТИЧНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Анотація. Стаття присвячена питанню необхідності вивчення лінгвокультурологічної складової мовного знаку у практичному курсі української мови як іноземної. Автор відстоює думку про важливість застосування лінгвокультурологічного коментаря як одного з методів включення такої інформації при вивченні лексичного багатства мови.

Ключові слова: українська мова як іноземна, лінгвокультурологічний коментар, мовний знак.

Abstract. The article deals with necessity to study the linguo-cultural component of the linguistic sign in the practical course of Ukrainian as foreign language. The author defends the idea of the importance to use the linguo-cultural commentary as one of methods of inclusion such information to the study of lexical richness of language.

Key words: Ukrainian as foreign language, the linguo-cultural commentary, linguistic sign.

Постановка проблеми. Вивчення будь-якої іноземної мови неможливе без врахування її здатності акумулювати, зберігати й передавати не лише лінгвістичну, а й різні види позамовної інформації. Граматика, лексика, синтаксис, з яких починається вивчення іноземної мови, формують у студентів, насамперед, базові знання мови, яких може бути достатньо для елементарного спілкування. Водночас, перебуваючи у щоденному іномовному оточенні, студенти-іноземці, які вивчають українську мову, стикаються з проблемами, що виходять за межі суто мовно-граматичних питань. Це викликає необхідність включення поряд з лінгвістичною інформацією ще й лінгвокультурологічних даних починаючи вже з перших занять вивчення